

ĆWICZENIE 20

GEOGRAFIA

DALEKIE KRAJE, BLISKIE PROBLEMY

S – 112

CZĘŚĆ OPISOWA

Ćwiczenie to pozwala ująć wieloaspektowo zagadnienia związane z brakiem żywności w krajach globalnego Południa, a w szczególności na terenie Afryki Subsaharyjskiej.

Dzięki licznym obiektywnym informacjom (różniącym się od najczęściej pojawiających się w mediach obrazów głodujących, zaniedbanych dzieci afrykańskich) uczniowie mogą samodzielnie dokonać analizy czynników wewnętrznych i zewnętrznych, mających wpływ na sytuację w Afryce, a przez to pozbyć się stereotypowego myślenia o problemach państw afrykańskich. Mogą też lepiej zrozumieć rodzaj zmian, jakie powinny nastąpić, aby sytuacja w Afryce poprawiła się oraz przemyśleć swój udział w urzeczywistnianiu tych zmian.

Przedmiot: Geografia

Realizowane wymagania szczegółowe podstawy programowej:

10. Wybrane regiony świata. Relacje: człowiek – przyroda – gospodarka. Uczeń:

10) określa związki pomiędzy problemami żywienia a poziomem życia w krajach Afryki na południe od Sahary.

Cele ćwiczenia:

Uczeń/uczennica:

- ➔ wskazuje czynniki zewnętrzne i wewnętrzne wpływające na problem głodu w Afryce Subsaharyjskiej;
- ➔ wymienia działania, które powinny zostać podjęte, aby ograniczyć problem głodu w Afryce Subsaharyjskiej.

INSTRUKCJA DLA NAUCZYCIELA:

S-113
KARTA PRACY

1. Podziel uczennice i uczniów na pary. Każdej parze przydziel jedną część wcześniej przygotowanego (pociętego) materiału – opis dotyczący przyczyn głodu w Afryce Subsaharyjskiej. Rozdaj wszystkie opisy, np. po jednym na parę. Jeśli klasa liczy mniej osób, dwa krótsze opisy przydziel dodatkowo wybranym parom. Zadaniem uczennic i uczniów jest uważne przeczytanie tekstu, a następnie określenie czynników zewnętrznych i wewnętrznych decydujących o występowaniu problemu głodu w Afryce Subsaharyjskiej.
2. Rozdaj parom karteczki samoprzylepne w dwóch kolorach. Poproś, aby uczennice i uczniowie na jednej karteczce zapisali jeden czynnik, różnicując je kolorystycznie – np. czynniki wewnętrzne na karteczkach koloru żółtego, a zewnętrzne – niebieskiego.
3. Narysuj na tablicy lub plakacie trzy okręgi o wspólnym środku (jak na poniższym rysunku); w drugi okrąg wpisz słowo „GŁÓD”. Wyjaśnij, że kartki zawierające czynniki wewnętrzne, uwarunkowane specyfiką kontynentu i polityki państw afrykańskich, należy umieścić w kole wewnętrznym, a kartki, na których uczniowie wypisali czynniki zewnętrzne, leżące poza samą Afryką – w zewnętrznym.
4. Podsumuj tę fazę ćwiczenia. Poproś uczniów i uczennice o zastanowienie się, na które z wymienionych czynników ludzie mają wpływ, a które są poza polem naszego oddziaływania. Narysuj na tablicy tabelkę z dwoma kolumnami – czynniki, na które mamy wpływ oraz czynniki poza naszym zasięgiem. Kolejno odczytując karteczki uczniów, przeklejcie je wspólnie do odpowiednich kolumn tabeli. Zapytaj uczennice i uczniów, czy są zaskoczeni takim podziałem i czy zdawali sobie sprawę, że tak wiele przyczyn głodu można wyeliminować.
5. Zwróć uwagę na czynniki, które są zależne od człowieka. Zadaj uczniom i uczennicom pytania:
 - Jakie działania można podjąć, by zlikwidować lub zmniejszyć głód na świecie?
 - Które z tych działań kraje afrykańskie mogą podjąć samodzielnie, a które wymagają aktywności innych państw?
 - Które działania już zostały podjęte? Czy przyniosły efekty?Zainicjuj w klasie krótką dyskusję o tym, dlaczego nie podejmuje się wszystkich możliwych działań mogących ograniczyć problem głodu na świecie oraz co mogą zrobić zwykli obywatele, by tę sytuację zmienić.
6. Poproś, aby uczniowie zapisali w zeszycie trzy najważniejsze, ich zdaniem, przyczyny występowania głodu w Afryce Subsaharyjskiej, na które ludzie mają wpływ. Poproś, by do każdego stwierdzenia dopisali działania, które należałoby podjąć, aby poprawić sytuację głodujących.
7. Poleć uczniom i uczennicom, by poszukali informacji dotyczących pomocy rozwojowej dla krajów globalnego Południa, udzielanej przez działające w Polsce i za granicą organizacje pozarządowe lub wiadomości na temat ostatniego kryzysu żywnościowego w Afryce Wschodniej.

SCHEMAT NA TABLICY LUB PLAKACIE

S-114

KARTA PRACY

Afryka to drugi co do wielkości kontynent, zamieszkiwany przez ponad miliard ludzi, którzy mówią ponad tysiącem języków. Na jej obszarze leżą 53 państwa oraz 10 terytoriów zależnych.

W przeważającej części kontynentu panuje klimat suchy i skrajnie suchy. Na ogromnym obszarze na wpół jałowa gleba Afryki stopniowo pustynnieje, gdyż opady deszczu są coraz mniejsze. Mieszkańcy często nadmiernie eksploatują ziemię pod uprawy, a także wycinają lasy, przeznaczając drewno na opał.

Źródła: *Poradnik „Jak mówić polskim dzieciom o dzieciach Afryki?”*, pod red. Pawła Średzińskiego, Warszawa 2009 oraz <http://pl.wikipedia.org/wiki/Afryka>

Zrównoważony rozwój ma ogromne znaczenie dla poprawy warunków, w jakich żyją afrykańskie dzieci. Afryka Subsaharyjska jak nigdy dotąd odczuwa dziś zmiany klimatu. Paradoksalnie kontynent afrykański, w najmniejszym stopniu odpowiedzialny za emisję dwutlenku węgla, głównego sprawcy globalnego ocieplenia, którego stężenie w atmosferze wzrasta w wyniku rozwoju przemysłu (głównie w krajach bogatych) – jest najdotkliwiej dotykany przez jego skutki. Zmiany klimatu odpowiadają za susze i inne anomalie pogodowe, które w pierwszej kolejności odczuwają mieszkańcy terenów wiejskich, zajmujący się uprawą roli czy hodowlą zwierząt, co następnie wpływa na poziom życia ludności Afryki.

Źródła: *Poradnik „Jak mówić polskim dzieciom o dzieciach Afryki?”*, pod red. Pawła Średzińskiego, Warszawa 2009 oraz <http://pl.wikipedia.org/wiki/Afryka>

Jedną z wielu przyczyn głodu w niektórych rejonach świata są warunki naturalne.

O wyjątkowo trudnej sytuacji tych rejonów w porównaniu z resztą świata decydują między innymi: surowy klimat, ubogie gleby, ukształtowanie powierzchni, np. teren górzysty. Nawet w Egipcie, który należy do urodzajnych krajów afrykańskich, zbiory zależą od racjonalnego zagospodarowania wód Nilu i zabezpieczenia się zarówno przed gwałtownymi wylewami, jak i zbyt niskim poziomem wody w rzece, zbiornikach i kanałach. W latach 80. i 90. XX wieku, wskutek niekorzystnej pogody, poziom wylewów Nilu zmniejszył się o 35%, a jezioro Czad zmniejszyło się o połowę, co doprowadziło do katastrofy głodu w Afryce. Geograficzny „pas głodu” to obszary położone pomiędzy trzydziстым równoleżnikiem szerokości północnej a trzydziстым równoleżnikiem szerokości południowej. Leży w nim czterdzieści państw, z czego połowa to kraje afrykańskie.

Źródło: *„Bieda Afryki”*, Andrzej Zwoliński, Kraków 2009

Wpływ sił natury na nieurodzaj i głód często potęguje niewłaściwe zarządzanie zasobami danego regionu. Przykładem rabunkowej gospodarki jest powszechne w Afryce wycinanie ogromnych połaci lasów dla drewna na opał. Postępującą degradację oraz wyjaławianie gleby i, co za tym idzie, dalsze zmniejszanie produkcji żywności wywołują intensywny wypas bydła na systematycznie wyniszczanych pastwiskach oraz przygotowywanie ziemi pod uprawy metodą wypalania. Konsekwencją niszczenia lasów i pastwisk jest powiększanie się obszarów pustynnych i „wędrowanie” pustyni na południe kontynentu. Sahara przesuwa się rocznie o 6–10 km, zwiększając swój obszar o 60–70 tys. km². W ciągu 50 lat Afryka straciła w ten sposób 650 tys. km² ziem uprawnych.

Źródło: „Bieda Afryki”, Andrzej Zwoliński, Kraków 2009

Stan żywienia ludności nie zależy wyłącznie od ilości pożywienia przypadającego na mieszkańca. Decydującym czynnikiem jest dostęp do żywności. Wynika on ze sposobu zarządzania dobrami żywnościowymi przez lokalne władze. Zapewnieniu pożywienia może przeszkadzać słabo rozwinięta infrastruktura, w tym komunikacja. Ludność niedostatecznie zaopatrzona w żywność musi pokonywać codziennie wiele przeszkód, aby zapewnić sobie choćby minimum środków do przeżycia. Podczas głodu w Etiopii w 1972 roku ilość żywności przypadającej na mieszkańca nie odbiegała od normy. Ludność nie mogła jej jednak sprowadzić na tereny nawiedzone suszą, gdyż były one znacznie oddalone, a transport wymagał nakładów finansowych, których mieszkańcy nie byli w stanie ponieść. Zatem głód może pojawić się nawet przy wystarczającej ilości pożywienia, jako wynik nieudolnej organizacji państwa.

Źródło: „Bieda Afryki”, Andrzej Zwoliński, Kraków 2009

Kłęsce głodu sprzyjają wojny domowe i konflikty zewnętrzne. Konsekwencje wysokich kosztów prowadzenia wojny odczuwają całe społeczeństwa. Wojny pochłaniają wszystkie środki, włącznie z tymi na podstawowe dobra konsumpcyjne. Działania zbrojne, mimo braku żywności, nadal się toczą. Często są prowadzone właśnie w najbiedniejszych państwach świata. Niepokoje społeczne i wojny zazwyczaj skutkują masowymi migracjami ludności. Te z kolei stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa żywnościowego na obszarach, na których przebywa zwiększona liczba ludzi.

Źródło: „Bieda Afryki”, Andrzej Zwoliński, Kraków 2009

Zdarza się, że władze administracyjne są nieuczciwe w stosunku do obywateli i okradają ich z pomocy międzynarodowej. Takie zdarzenia miały miejsce w Nigerii w latach 1960–2005. W tym okresie rozkradziono tam 375 miliardów dolarów.

Czasami grupy interesu lub władze państwowe świadomie wpływają na powstawanie głodu, aby wykorzystać tę sytuację politycznie. Na przykład w Etiopii wprowadzono przymusową pracę w skolektywizowanych gospodarstwach, a jednocześnie masowo więziono wielu ludzi, uniemożliwiając im pracę na roli. Skonfiskowano też broń, która służyła rolnikom do obrony przed dzikimi zwierzętami niszczącymi plony.

Źródło: „Bieda Afryki”, Andrzej Zwoliński

Zagrożenie klęską głodu i biedą w krajach afrykańskich wynika zarówno z gwałtownego przyrostu naturalnego w państwach globalnego Południa, jak i ze spożywania zbyt dużej ilości mięsa, tłuszczów zwierzęcych i cukru w krajach globalnej Północy. Świadomość żywieniowa Europejczyków i mieszkańców USA wzrasta, ale jest niewystarczająca, zwłaszcza wobec szybko rosnącej grupy konsumentów mięsa wołowego w Chinach czy Indiach. Z perspektywy głodujących ważny jest problem wydajności – ile trzeba zużyć ziarna i wody, aby na talerzu znalazł się kawałek mięsa?

- Aby wyprodukować 1 kg mięsa, potrzeba 12 kg zboża i soi.
- Aby uzyskać 1 kg pszenicy, potrzeba 190 litrów wody.
- Aby wyprodukować 1 kg mięsa, potrzeba średnio 20 000 litrów wody (produkcja 1 kg wołowiny pochłania aż 50 000 litrów wody!).
- Z 1 akra (około 0,45 ha) ziemi można uzyskać 18 000 kg ziemniaków lub tylko 112 kg wołowiny.
- Gdyby mieszkańcy USA ograniczyli jedzenie mięsa o 10%, można by nakarmić do syta 100 milionów ludzi.

Źródło: <http://globalnepoludnie.pl/Przemyslowa-produkcja-miesa-a-glod>

Szacuje się, że w krajach wysokorozwiniętych marnuje się do 30% żywności. Zboża uprawiane na terenach, na których duża liczba ludzi jest wciąż niedożywiona, przeznaczane są na pasze, gdyż korporacje nie mają żadnego interesu wżywieniu mieszkańców krajów globalnego Południa. Do zmniejszenia problemu głodu mogłoby się przyczynić ograniczenie powierzchni pod uprawy na pasze i położenie nacisku na lokalną produkcję żywności. Byłoby to możliwe, gdyby popyt na mięso na świecie spadał, a jego produkcja nie była wspierana przez rządy państw. Przykładowo z Gwatemali, w której głód nadal jest poważnym problemem, eksportuje się do USA 20 000 ton wołowiny rocznie.

Źródło: <http://globalnepoludnie.pl/Przemyslowa-produkcja-miesa-a-glod>

Potrzeby państw bogatych, takich jak Polska, również wpływają na sytuację rolnictwa w krajach uboższych. Przykładem może być wycinka lasów amazońskich pod uprawy soi oraz do wypasu bydła. Wykarczowana, wyjałowiona ziemia stepowieje i wysycha. W największym stopniu cierpią na tym ubodzy mieszkańcy krajów globalnego Południa

Źródło: <http://globalnepoludnie.pl/Przemyslowa-produkcja-miesa-a-glod>

Eksperti z FAO przyczyny głodu widzą m.in. w zmianach klimatycznych i częstszym występowaniu ekstremalnych zjawisk pogodowych, takich jak huragany, powodzie i susze. Globalne kryzysy finansowe i kryzys żywnościowy w 2008 roku miały fatalny wpływ na sytuację ekonomiczną krajów Południa i zaowocowały m.in. drastycznym wzrostem cen importowanej żywności, od której uzależnionych jest wiele z nich.

Źródło: www.pah.org.pl/nasze-dzialania/185/przyczyny_glodu

Zubożali mieszkańcy wsi uciekają do miast, by znaleźć lepszą pracę i lepsze życie. Często uciekają przed głodem. O ile jednak na wsi mogli liczyć na minimalne wsparcie żywnościowe sąsiadów, rodziny czy międzynarodowych organizacji pomocowych, to w nowej, miejskiej rzeczywistości zdani są tylko na siebie, a za żywność muszą zapłacić. Rzadko pieniądze zarobione w dorywczej pracy (o ile ją zdobędą) wystarczają na zakup podstawowych produktów. Dlatego podwyżki cen żywności najbardziej uderzają w mieszkańców dzielnic biedy.

Źródło: www.pah.org.pl/nasze-dzialania/185/przyczyny_glodu

W Afryce gospodarstwa rodzinne są głównym źródłem produkcji rolnej – wytwarzają nawet 80% żywności i są miejscem pracy dla 70% ludności czynnej zawodowo. Odgrywają też kluczową rolę w ochronie zasobów naturalnych, takich jak ziemia, woda, lasy i bioróżnorodność, oraz zarządzaniu nimi. Rolnicy ci otrzymują jednak niewielkie wsparcie od władz i większość z nich żyje poniżej granicy ubóstwa. Wśród najważniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa żywnościowego, opartego na rolnictwie rodzinnym, organizacje z Afryki Zachodniej wymieniają: niedofinansowanie rolnictwa rodzinnego i marginalizowanie go przez rządy krajowe; tani import dotowanych produktów rolnych z krajów bogatych, niszczący lokalną produkcję; niestabilność światowych cen żywności, co negatywnie wpływa na dochody drobnych producentów; presję na ziemię, związaną z produkcją biopaliw oraz przejmowaniem ziemi przez wielkich inwestorów.

Źródło: <http://globalnepoludnie.pl/Rodzinne-gospodarstwa-rolne-i>

Wbrew temu, co się powszechnie sądzi, niedożywienie nie wynika z braku żywności, gdyż światowa produkcja wystarcza do wykarmienia wszystkich mieszkańców Ziemi. Jest ono konsekwencją biedy i braku środków na zakup produktów niezbędnych do życia. Paradoksalnie to rolnicy, których rolą jest produkowanie żywności, mają najwięcej problemów z wyżywieniem się. Stanowią oni aż 80% osób niedożywionych. Dlaczego tak się dzieje?

Kiedy kraj specjalizuje się w określonym rodzaju produkcji, w którym jest najbardziej konkurencyjny, ma zapewnione zwycięstwo w grze, jaką jest handel międzynarodowy. Kraje rozwijające się zostały poproszone o znaczne obniżenie barier chroniących ich rynki wewnętrzne przed importem. Takie otwarcie rynków sprawia, że konkurują ze sobą produkty rolnictwa rodzinnego i produkty importowane, pochodzące z rolnictwa wysoko zmechanizowanego, często subsydiowanego przez bogate kraje. Walka jest nierówna i te pierwsze nie są w stanie wygrać z drugimi.

Źródło: <http://globalnepoludnie.pl/Glod-i-polityka>

S – 119

KARTA PRACY

W czasach, gdy wydawało się, że ceny produktów rolnych na światowych giełdach mają stałą tendencję zniżkową, zachęcano kraje globalnego Południa, by nie inwestowały w krajową produkcję żywności, a kupowały ją po niskich cenach na międzynarodowych rynkach. Dlatego często dziś rolnictwo jest tam wciąż traktowane po macoszemu.

Źródło: <http://globalnepoludnie.pl/Glod-i-polityka>

Unia Europejska wspiera swoich producentów rolnych, ale nie dba o to, by pomoc ta nie miała negatywnych konsekwencji dla rolników z krajów globalnego Południa.

Import, głównie soi, zaspokaja 75% zapotrzebowania UE na białka roślinne, potrzebne do wyżywienia zwierząt hodowlanych. Tak ogromna produkcja soi przyczynia się do masowego wycinania lasów tropikalnych. Unia importuje soję, by wyżywić krowy, których mleko, wspomagane bezpośrednimi lub pośrednimi dotacjami od europejskich podatników, trafi na eksport.

Źródło: <http://globalnepoludnie.pl/Glod-i-polityka>

W 2007 roku zebrano 2,1 miliarda ton zbóż, czyli o 5% więcej niż w roku poprzednim, jednak mniej niż połowa z tego jest przetwarzana na żywność. Znaczną część zbiorów przerabiana się obecnie na subwencjonowane agropaliwa. Roczna produkcja agropaliw pochłania globalnie 100 milionów ton zbóż, którymi można by nakarmić mieszkańców najbiedniejszych krajów. Według ONZ do napełnienia 50-litrowego baku alkoholem etylowym potrzeba aż 232 kilogramów kukurydzy, czyli ilości wystarczającej do rocznego wyżywienia jednego dziecka. W opinii Międzynarodowego Funduszu Walutowego subsydiowanie amerykańskich upraw kukurydzy, przeznaczonej do produkcji agropaliw, jest jednym z istotniejszych czynników kryzysu żywnościowego na świecie.

Źródło: <http://globalnepoludnie.pl/Nie-zrownowazone-rolnictwo-a>
